

J U L I U S J A N O N I S
V A I K Ū D I E N O S

JULIUS JANONIS
VAIKŲ DIENOS

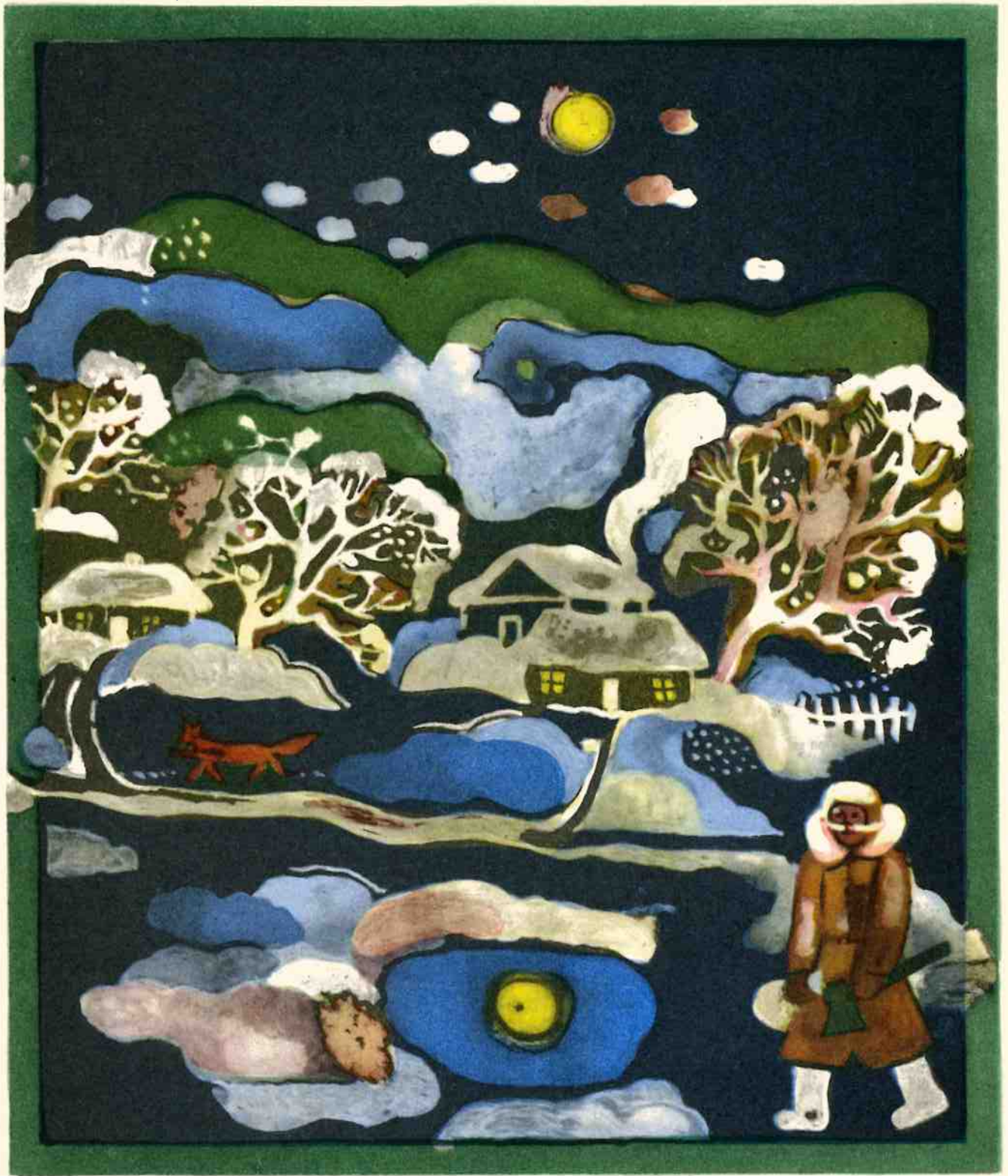
ILIUSTRAVO EGLĖ KUČAITĖ

VILNIUS 1976

© Ilustracijos, leidykla „Vaga“, 1976

Mano vaikų dienų sapnai pagamino gražią, be galo gražią atminimų knygą. Skleisdavau tą knygą, siaučiant širdyje audrai, skleisdavau sunkaus sielvarto valandomis ir rasdavau nusi-raminimą, žuvusios drąsos panaujinimą ir pasi- tikėjimą savimi.

Skleisdavau tą knygą ir pamesda- mas gyvenimo tikslą, ir nustodamas vilties — ir vėl aiškiai išvysdavau švyturį žibant, gaires plevėsuojant.

Verčiau tą knygą ir atsiskyrimo kankina- mas, ir nerasdamas sielos, kuriai galėčiau širdį praverti. Kas kartą nuslenka nuo manęs visa, kas širdį slegia, kaskart įgyju daugiau pasiti- kėjimo savimi, kaskart jaučiuos linksmesnis, kaskart labiau pradėdau gyvenimą branginti.

Stebuklingi vaikų dienų atminimai! Jūsų ga- lėje nuraminti ir palinksminti net ir tą, kurs ties savimi nieko šviesaus nebeįstengia įžiūrėti.

Kaip gaila, kad ne visų žmonių tokie pat vaikų dienų atminimai. Kaip gaila, kad laikas, viską naikinąs laikas, lyg bangos, plaunančios jūros krantą, nuneša, nuplauna ir juos, tuos brangiuo- sius. Kaip gaila, kad iš visos atminimų knygos beliko vos keli lapai, kad iš visos grandinės beliko vos kelios grandys... Ir kad, laikui bė-

gant, ir tie patys lapai išdils, ir tas paskutinis grandinis — dings...

Seniausia, apie ką atsimenu, tai pasakos. Bū-davo, pristosiu prie motutės ir tol neduosiu jai ramumo, kol ji nepradės pasakoti. Pradės ji sekti pasaką, ir aš nebegirdžiu nei vienodai užiančio ratelio, nebematau nei greitai mažėjančio, vikrių motutės pirštų pešamo kuodelio. Sėdžiu ramiai, nesijudindamas, o mano mintys toli, o mano vądentuvė tveria-gamina gražiausius vaizdus: kaip 'narsus jaunikaitis, užjojęs per stiklo kalną į aukštą pilį, veda skaisčią karalaiteį; kaip tvirtas galiūnas kapoja siaubūnams smakams galvas; kaip žaltienė virsta egle, o savo vaikus paverčia medžiais...

Daug ir gražiai mokėdavo pasakoti motutė. Apie ką tik ji nepasakodavo! Bet nė viena pasaka nedarydavo tokio įspūdžio, kaip apie Joniuką. Nebepamenu tos pasakos turinio, žinau tik jos pabaigą. Vyresniųjų seserų nuskriaustas Joniukas apsigyvena miške ir, kviečiamas grįžti namo, prašo pastatyti jam rimtą svirną, atvesti ristą žirgą ir pakloti šalavijų lovą. Kada seserys brolio norą išpildo, Joniukas, sėdėdamas medyje, klausia:

— Kam pastatėt rimtą svirną?
Kam atvedėt ristą žirgą?
Kam paklojot šalavijų lovą?

Seserys jam atsako:

— Tau pastatėm rimtą svirną,
Tau atvedėm ristą žirgą,
Tau paklojom šalavijų lovą.

Joniukas, bijodamas seserų, nelipa iš medžio, o jos būtinai nori parkviesti brolių namo. Kas naktį viena jų lieka pas medį, laukdama, bene nulips Joniukas. Pirmi dvi nakti sergsti vyresnios seserys, trečią naktį prieina eilė jaunesniosios, Joniuko mylimosios sesers. Ji atsigula šalavijų lovoje ir užmiega. Joniukas atsargiai nulipa nuo medžio, prieina prie sesers ir neiškenčia jos nepabučiavęs. Sesuo bučiuojama pabunda, paima Joniuką ir parveda namo. Namie Joniukas, pripratęs prie maitinimosi miško vaisiais, užvalgo duonos ir numiršta.

Ši pasaka man labiausiai tikdavo, ir aš dažniausiai prašydavau ją papasakoti. Bet kadangi aš, gailėdamas Joniuko, kas kartą tą pasaką sakant verkdavau, tai ilgai turėdavau prikabinėti motutę, kad ji sakytų apie Joniuką.

Motutė sutikdavo sakyti tą pasaką tik tada, kada
aš prisžadėdavau neraudoti. Bet vos tik ji
pratardavo.

— Kam pastatėt rimtą svirną?
Kam atvedėt ristą žirgą?
Kam paklojot šalavijų lovą? —

ir aš apsipildavau ašaromis...

Žiemos vakaras. Lakstau po gryčią ir laukiu
pareinančio iš miško tetušio, atnešant kiškio
pyrago. Subeldžia į duris. Šoku priemenėn
atkištų velkės. Įeina tetušis su kitu savo drau-
gu — kirtėju. Šaltas garas įsiveržia pirkion.
Pagriebęs iš pasuolio šluotražį, nušluoju nuo
tetušio ir jo draugo Kučiausko kojų sniegą.
Paskui pradėdu reikalauti kiškio pyrago. Tetu-
šis nukabina nuo kirvakočio maišelį, atriša jį,
ištraukia sušalusios duonos abišalę — pietų
liekanas — ir duoda man, sakydamas, kad pa-
matęs kiškį kepant pyragą, kiškis nubėgęs, o
pyragas palikęs.

— Va, tau aš ir atnešiau, — baigia tetušis.

Vyresnysis brolis Mykolas sako, kad tetušis
8 mane išjuokiąs, kad aš gavęs ne kiškio pyrago,

bet mūsų pačių duonos. Man irgi rodosi keista, kad kiškio pyragas — mūsų duona. Aš pradėdau abejoti, ar tik iš tikro tai ne duona, bet tetušis sako:

— Jei netiki man, tai, kad nori, klausk ir Kučiausko.

Klausiu. Kučiauskas patvirtina, kad tetušis man davęs kiškio pyrago. Nebėra ko abejoti: nusikraustau ant krosnies ir graužiu abišalę.

Tuo tarpu Mykolas pasiima iš spintos Ušinskio „Rodnoje slovo“ ir pradeda skaityti.

Ta žaliai aptaisyta knyga man tikras „magnasas“: tiek joje visokių „ponų“! Bežiūrint nusiritu nuo krosnies ir stačiai prie brolio, prašydamas parodyti „ponų“.

Brolis nerodo, o aš taip noriu išvysti tų arklių, namų, medžių, ir aš paleidžiu savo birbynę.

— Na, vėl, švogriau, patempei lūpą, — šaiposi Kučiauskas.

Aš dar labiau imu raudoti, galvodamas, kad manęs pasigailės motutė ir lieps broliui duoti man pasižiūrėti knygos, bet apsirinku. Motutė jau dairosi šluotos.

Kučiauskas, pamatęs, kad man gresia „krikštas“, pradeda mane raminti:

— Cit, švogriau, spiauk tu ant tos žaliosios knygos, aš tau rytoj atnešiu daug gražesnę, raudoną.

— Ponų joje bus? — klausiu, šluostydamas akis.

— Kaipgi.

— O daug?

— Žinoma, kad daug, tris kartus daugiau kaip žaliojoje.

Aš visai nusiraminiu ir svajoju, kaip aš turėsiu knygą, gražią, raudoną, su daugybe „ponų“, kaip Mykolas prašys jam parodyti, bet aš nerodysiu. Jis, žinoma, verks, o aš juoksiuos, kad jis stygas derina, kaip jis anąkart iš manęs juokėsi. Bet ne, aš jam rodysiu, tik ne dažnai: po vieną kartą kas savaitę.

Nuo šio karto aš kasdien laukiu Kučiausko, atnešant man knygos. Praeina viena, dvi ir daugiau dienų, jis vis neateina. Kame jis galėjo dingti? Turėtų paskubėti. Juk žino, kad man reikalinga knyga. Bet šit galų gale atžingsniuoja. Pilnas vilties, nekantraudamas bėgu pasitikti:

— Atnešei knygą?

— A kad tave bala, ir užmiršau. Na, rytoj tai tikrai atnešiu.

Bet rytoj tas pats pasikartoja. Poryt ir vėl ta pati giesmė: „Užmiršau“.

— Na, tai gavai raudonąją knygą? — juokiasi brolis.

— Rytoj gausiu, šiandien užmiršo pasiimti.

— Užmiršo! Lauk tu tos savo knygos. Negali susiprasti, kvaily, kad Kučiauskas tik juokėsi iš tavęs, žadėdamas atnešti knygą.

— Ar tiesą Mykolas sako? — klausiu motutės.

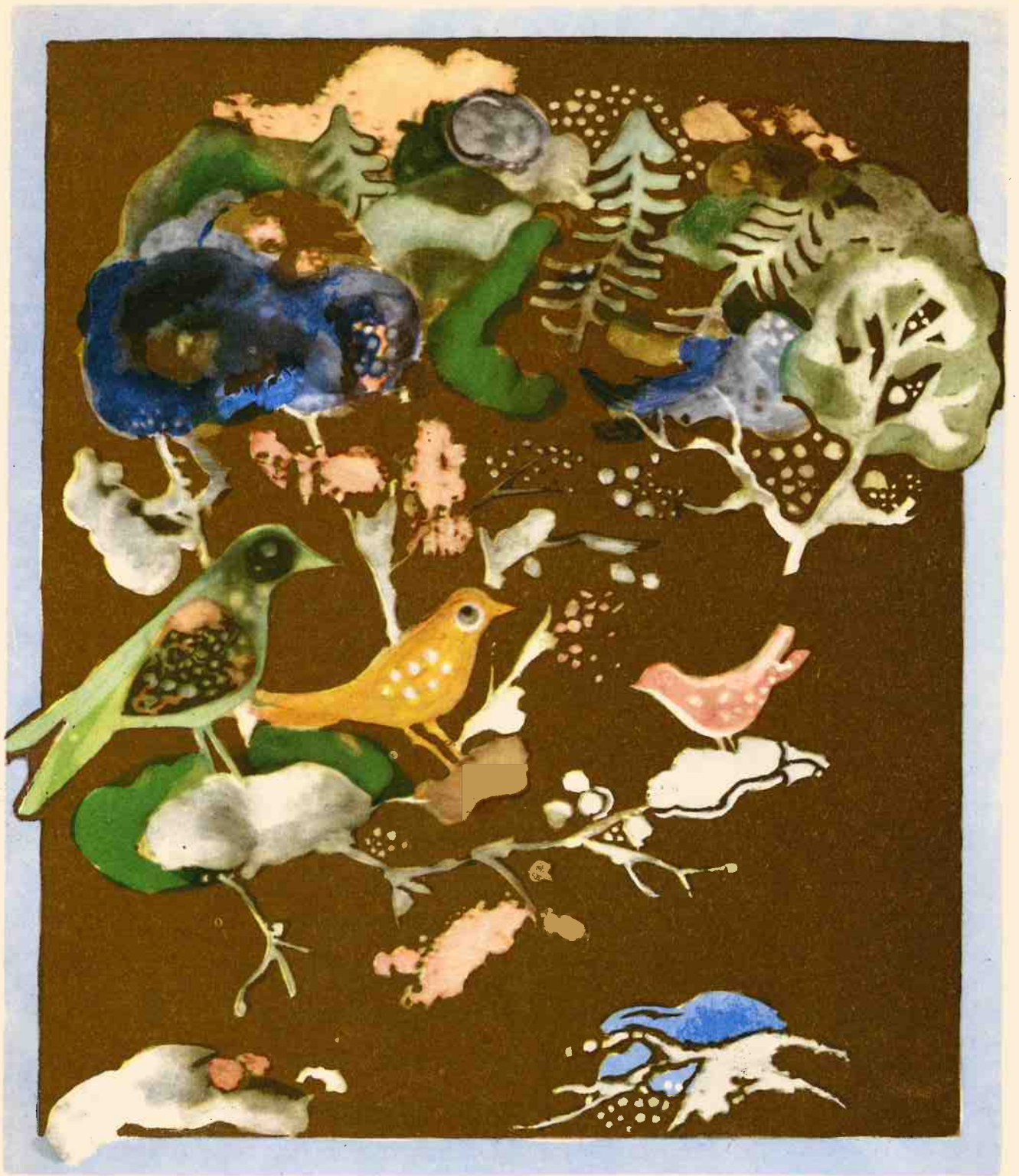
— Netikėk jam, žinoma, kad atneš. O tu neerzink vaiko, geriau eik kratinio kratytų, — sudraudė motutė brolių.

Ir aš tikiu Kučiauskui, ir laikiu atnešant knygos, nors jis, lyg tyčia, vis užmiršta ją ir užmiršta.

Seniai jau laikiu ir niekaip negaliu sulaukti kalėdų. Kasdien po keletą sykių klausinėju motulės, ar dar jos toli, ir vis dar girdžiu, kad iki kalėdų esąs dar gerokas laiko galas. Laikas slenka labai pamažu, bet vis dėlto slenka, ir galų gale atšliaužė ir kūčios.

Atsikėlęs rytą anksčiau, negu paprastai, greitai taisaus, prašiuos, atsiklaupęs pas lovą, balsiai pakalbu poterius.

— Ar jau po pusryčių? — klausiu motutės.

— Tai, jau seniai. Taip ilgai miegojai — ir pladžių nebeliko, — ir paduoda man rūgusio pieno.

Aš jau buvau bepradedęs valgyti, bet įeina vidun Mykolas ir pradeda sakyti, kad šiandien kūčios, pasninkas, kad tas, kas kūčiose valgąs, tas turįs kalėdų laike su vištomis pakrosnyje tupėti.

Metu šaukštą, džiaugdamasis, kad nespėjau paragauti — kitaip reikėtų kalėdose pakrosnyje tupėti.

— Kad tu vis kišiesi ne į savo dalykus, — bara motutė Mykolą, nebegalėdama prikalbinti manęs valgyti.

— Eik atnešk geldą, — sako motutė broliui.

Numanau, kad jau maišys pyragus. Brolis įneša geldą. Motutė išplaudžia ją ir pradeda maišyti. Užmaišius uždeda duondengte užklotą geldą ant krosnies.

Šiandien daug ruošos: reikia visą pirkią išvalyti, visus drabužius išdulkinti, visus suolus, langus nuplauti. Motutė su seserimi dirba, kaip sakoma, išsijuosusios, net ir mane pristato prie darbo: man liepia pakrosnį iššluoti. Ten taip tamsu — man baugu liūsti pakrosnin, bet motutė gąsdina, kad neateisiančios kalėdos, jei būsiąs

pakrosnis neiššluotas, nes kalėdos labai mėgstančios švarumą. Nėra kas daryti: lendu pakrosnin, švariai, kaip galėdamas švariau, šluoju, besistengdamas nepalikti nė vienos dulkelės.

Šiandien ir tetušis pareina iš miško anksčiau, negu paprastai: aš su juo einu pirtin.

Pirtyje taip karšta, kad aš, vos įėjęs jon, sprunku atgal priepirtėn. Tetušis traukia mane pirtin, bet aš užsispiriu, neinu. Kaimynų vienas sako:

— Gal reikia diržo?

— Ne, — atsakau, — aš turiu juostą.

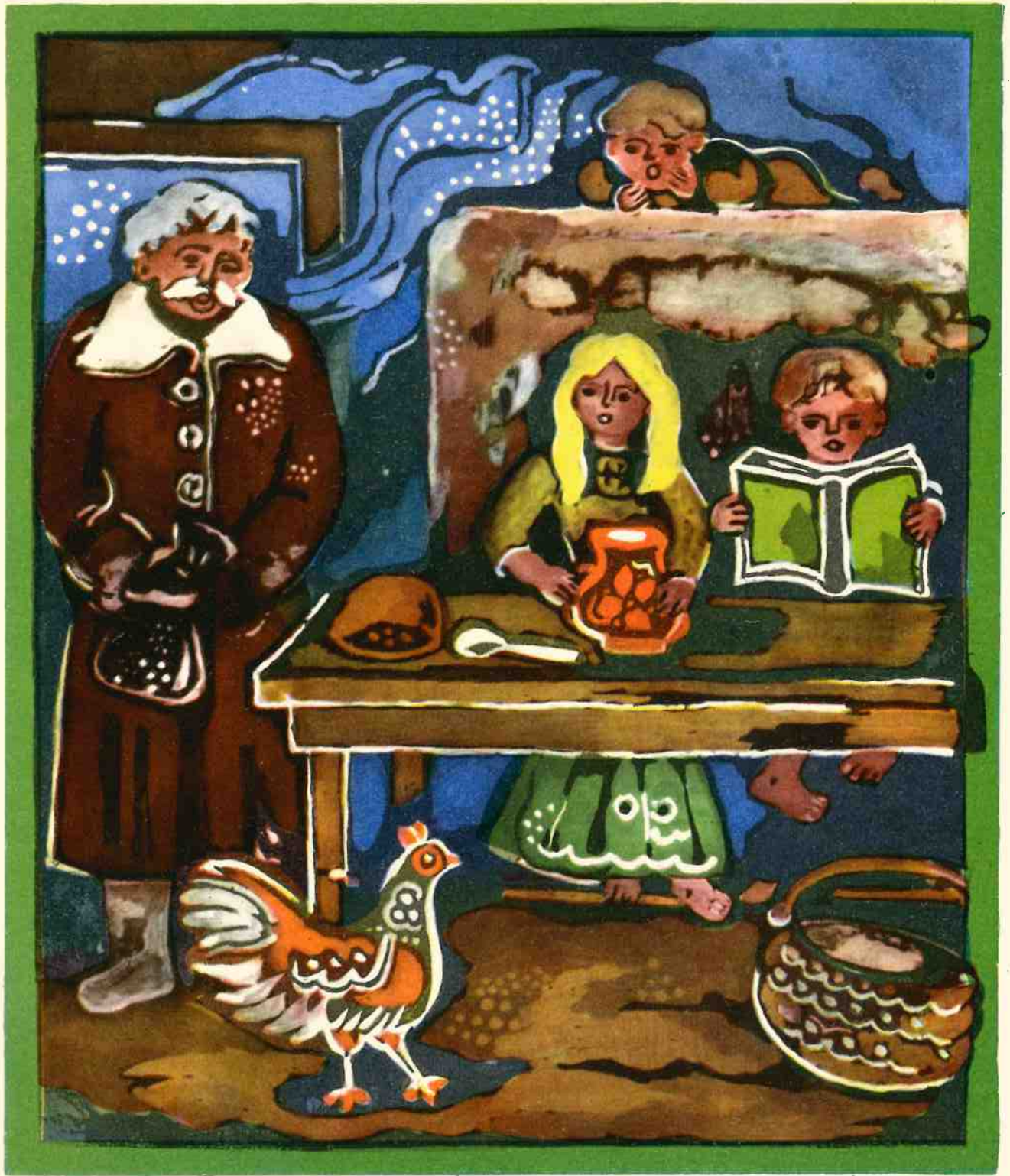
Kad ims visi juoktis.

Man pasidarė gėda: nors aš ir nesupratau, kas pajuoktina tame, kad aš pasakiau turįs juostą, bet nusimaniau pasakęs ką nors kvaila.

Nusivanoję besimazgodami vyrai palieka pirties duris atdaras. Šiluma sumažėja. Dabar ir aš įeinu pirtin, nors verkdamas. Tetušis, pasiguldeš mane ant plautų, vanoja, paskui ima trinkti man galvą. Iš karto dar nieko, galima kęsti, bet paskui, kai pradeda muilas lįsti akysna, nebeiškenčiu neraudojęs.

Nors visi iš manęs juokiasi, aš verkiu ir namo pareinu apsiašarojęs lyg Vileišio katinas.

Parėjus namo, užmirštu apie pirtį, visą mano domą atkreipia iškūrenta ir švariai iššluota krosnis. Juk tuojau keps pyragus! Ir iš tikrųjų, ilgai laukti nebereikia: pyragai jau guli ant skardų, ir bežiūrint juos pašauna.

Už kiek laiko aš jau ragauju čielą kalėdų pyragą.

Prieš Naujus Metus Kurše tarnavusi vyresnioji sesuo pradeda kalbėti, kad reikia deginti eglaitę. Niekaip negaliu suprasti, kaip tai galima eglaitę deginti, — klausinėju sesers, ir ji man pasakoja, kad Kurše prieš Naujus Metus kiekvienuose namuose parnešama iš miško eglaitė, visaip papuošiama, apkarstoma visokiais gardėsiais, žaislais: ant eglaitės šakų pririšama žvakučių. Tos žvakutės uždegamos; tai ir esąs „deginimas eglaitės“.

Klausausi sesers pasakojimo ir regiu vaidentuvėje žalią eglaitę, papuoštą visokių visokiais žaislais, saldumynais, gražių gražiausiai mirgančių žvakučių šviesa.

Klausausi ir užmirštu, kad aš tik pasakojimą girdžiu, užmirštu, kad prieš mane nemirga žva-

kutės, kad nekaba ant spygliuotų šakelių papuošalai, kad ir eglaitės nėra.

Pabaigus seseriai pasakoti, nubundu lyg iš gilaus malonaus sapno ir įsitikinu, jog ta gražioji eglaitė buvo tik mano įsivaizdinimas. Kaip norėtus iš tikrųjų pamatyti deginimą eglaitės! Kreipiuosi į tetušį, kad jis atneštų iš miško eglaitę.

Tetušis klausia, kam man reikia eglaitės. Atsakau, kad deginimui. Tetušis šypsodamas žada atnešti. Aš matau, kad jis neatneš, nes jis visados taip šypsosi, žadėdamas tą, ko nemano ištesėti. Prikimbu prie tetušio, prašau, o jis, matydamas, kad aš ne juokais prašau, subara mane, tokius niekus prasimaniusį. Aš vėl prašyti, jis net užpyksta, varo mane tolyn. Man pagalbon ateina sesuo — ji irgi prašo tetušio.

— Kad ir tu lyg maža, — barasi ant jos tetušis: — nežinote nė ką prasimanote. Kurgi matyta, kad Lietuvoj degintų eglaites. Kurše tai kas kita, o čia tai tik kaimynai mus pašieptų.

Bet aš prašau, verkiu ir tol verkiu, kol išverkiu eglaitę: tetušis ant galo pasižada atnešti ir iš tikro pavakary atneša iš miško eglaitę.

Aš su seserimi (tikriau sakant, sesuo, nes aš

daugiau kliudau, kaip padedu) įstatome medelį į kryžiovonę; nupiname iš šiaudų puikiausių grandinėlių ir apkabinava jais eglaitę. Sesuo išskaptuoja keturis raudonus burokus ir pririša juos prie šakų; burokuosna įstato žvakigalius; iš likusio nuo lempos aptaisymo spalvoto popieriaus padaro raibą žvaigždę ir pririša prie eglaitės viršūnės; pakabina kelis saldinius, riešutų, obuolių — ir eglaitė prirengta.

Vakare, apsiruošus, pastato eglaitę vidur gryčios ir uždega žvakeles. Tai gražumas! Žiūriu ir negaliu atsigerėti. Žvakeles taip ir spindi mirga raudonuose burokuose, gražiau negu brangiausiuose žibintuose; auksu spindi šiaudų grandinėliai. Spalvotoji gi žvaigždė gražesnė už pačią saulę (taip man išrodo). Tik gaila, kad neilgai degė; žvakeles greitai pradėjo temti ir gesti ir bežiūrint visai užgeso. Dabar klūpau prie gardumynų, apie kuriuos, eglaitėi degant, gražumo sužavėtas, buvau visai užmiršęs...

Ilgai šią naktį negalėjau užmigti ir ilgai dar paskui sapne matydavau degančias žvakutes ir spindinčią žvaigždę...

IKIMOKYKLINIAM IR JAUNESNIAM
MOKYKLINIAM AMŽIUI

Юлюс Янонис
ДЕТСКИЕ ДНИ

На литовском языке
Художница Эгле Кучайте
Издательство «Вага», Вильнюс, пр. Ленина 50

Julius Janonis
VAIKŲ DIENOS

Redaktorė I. Rudokienė
Techn. redaktorė V. Reveltienė
Korektorė I. Zeidakas

Duota rinkti 1975.VII.21. Pasirašyta spaudai 1975.XI.25. Leidinio
Nr. 8112. Ofsetinis popierius Nr. 1, formatas 60×90¹/₈ — 1,5 pop. l. =
= 3 sp. l.; 1,7 leid. l. 30 000 egz. Užsak. Nr. 921
Kaina 14 kp

„Vagos“ leidykla, Vilnius, Lenino pr. 50
Spaudė K. Poželos spaustuvė, Kaunas, Gedimino 10

J 0761—001
M852(10)-76 101-76
V. L1
Ja404